

Traduir i ser traduït

Narcís Comadira és poeta, traductor i pintor

Sé que faré enfadar molts escriptors i lectors si els dic que ser llegits i compresos – comunicar, com en diuen– no és pas la primera finalitat de la literatura. La primera finalitat de la literatura és la de la construcció de l'obra. Donar acompliment a l'obsessió de l'artista per crear un artefacte, en aquest cas literari, que funcioni per ell mateix. I que ho faci d'una manera òptima. Sentir la satisfacció de triar i combinar paraules, la de tensar la sintaxi, la de confegir una forma, és a dir, la satisfacció de construir una obra d'art. Després, només després, ve el lector. I aquest lector, en primer lloc, és el propi escriptor. L'escriptor construeix per la felicitat de fer i, després, en part ja com a lector, per comprendre el món i comprendre's. L'autor dona forma a una experiència profunda, i així la posseeix d'una manera objectiva. Quan tot això és fet, llavors, només llavors, entra en el joc el lector que no és un mateix, el lector convidat; en primer lloc el de l'àmbit lingüístic de l'autor. Després ve l'ampliació del nombre d'aquests lectors convidats i, per tant, la traducció a d'altres llengües. Traduir el text a d'altres llengües per augmentar el nombre de lectors és important. Però el paper de la traducció en la literatura és molt més important que el d'ampliar el nombre de lectors.

De fet, la traducció entra en joc abans. Hi és des del començament. Escriure, per un escriptor, és traduir la seva pròpia llengua individual, plena de modismes idiosincràtics, de girs familiars, de desviacions semàntiques, de gangues temporals i d'educació, a una llengua que, tot i conservant la calidesa i la vitalitat d'aquesta llengua seva idiosincràtica, sigui entesa per tots els parlants del seu àmbit lingüístic. Escriure ja és traduir, doncs. I un cop escrita l'obra, el lector del mateix àmbit lingüístic també l'ha de traduir, des de la llengua comuna, a la seva pròpia llengua personal per tal d'entendre el text d'una manera viva i càlida, emotiva, que és el que realment compta. Llegir també és traduir. Traduir dins la mateixa llengua.

I, ara sí, per tal que la forma que hem escrit pugui ser llegida i entesa en altres àmbits lingüístics, cal passar-la per aquest procés que en diem pròpiament traducció. La *forma* que hem escrit nosaltres cal que algú la *transformi* per tal que funcioni dins d'un altre sistema de signes, cal que algú la traspassi a una altra llengua. El traductor no en té prou amb saber la llengua comuna de la qual tradueix, ha de conèixer, tant com pugui, la llengua personal de l'autor que tradueix, els trets idiosincràtics d'aquest autor, per poder donar no solament el sentit de la llengua comuna en la qual aquest autor ha fixat el seu text, sinó el seu sentit més íntim. Després, evidentment, cal que conegui la llengua a la qual tradueix, i que sigui capaç de donar, en aquesta llengua, allò que ell ha entès profundament. I aquí ha de fer també una doble traducció, a la llengua comuna del seu àmbit lingüístic, és clar, però sense oblidar que només amb la seva personal idiosincràcia lingüística podrà donar fidelment aquella traducció primera que ha fet l'autor en escriure. Tot plegat pot semblar complicat. I ho és. Traduir eficaçment és difícil. Però cal arriscar-se a provar-ho, cal gosar traduir, i cal gosar voler ser traduït, perquè sense això, les obres poden quedar sotmeses solament a una exercitació tancada dins del propi sistema i això, a la llarga, pot ser afeblidor. I és que si bé ja és conegut que una llengua es vivifica amb la importació de formes d'altres llengües a través de la traducció, jo crec, també, que, quan aquesta llengua ha de ser passada a una altra,

descobreix, moltes vegades, mancances constitutives pròpies, i prendre'n consciència és útil per forçar aquesta llengua a trobar maneres d'enriquiment genuí, flexibilitats fèrtils, construccions transmissibles, modismes matisadors.

Traduir i ser traduït és indispensable per al desenvolupament saludable d'una llengua, és indispensable per anar calibrant la pròpia llengua i per guanyar un instrument cada vegada més sensible per a aquella primera finalitat de l'escriptura que deia en començar: la de la construcció d'una forma. Traduir i ser traduït fa que el camp mental i instrumental, sentimental i cognitiu d'una llengua s'ampliï, fa que, a la llarga, aquesta llengua que ha sabut traduir i que ha pogut ser traduïda sigui més capaç d'encabir-se en formes cada vegada més subtils, en formes que llegeixin el món i el compreguin cada vegada amb més profunditat. Traduir i ser traduït és avançar cada vegada més cap a l'autèntica comprensió global, la comprensió que no renuncia a les idiosincràsies, la comprensió que no redueix el món a una llengua única i, per tant, empobrida, i a un pensament únic reductor, primari i, això sí, útil per a l'explotació, perquè es fonamenta en l'analfabetisme. La llengua del món ha de ser la traducció. Tot el que no sigui això és simplificació, empobriment, misèria intel·lectual. Tot el que no sigui això és dilapidar la immensa riquesa de les idiosincràsies personals i de les llengües, és tornar a la més absoluta barbàrie.